

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 47

December 2005

ISSN 1103-4165

www.elinwagner.se

Väckarklocka till riksteaterns chef

Rubriken för årets Elin Wägner-dagar på St. Sigfrids folkhögskola utanför Växjö – Elin röst, kvinnans röst, våra röster – samlade 18 kvinnor och två män för föreläsningar, diskussioner, praktiska övningar och trevlig samvaro i vacker omgivning.

Vi startade med att lyssna på Elin Wagners röst i en radioinspelning från 1938, där hon berättade vad som gjorde henne till författare (föredraget finns utskrivet på nätet som bilaga till rapporten). *Helena Forsås-Scott* och *Anna Williams* tog i sina föreläsningar upp hur Elin Wägner och andra kvinnliga författare under mellankrigstiden gjorde sig hörda och bidrog till samhällets utveckling genom sina verk. Lördag eftermiddag hade vi praktiska röstövningar med sångaren och röstpedagogen *Lawrence Johnson* för att bli medvetna om kraften och möjligheten i den egna rösten. På söndagen höll Årets Väckarklocka – skådespelerskan, regissören och teaterchefen *Birgitta Englin* – en inspirerande föreläsning om teaterns möjligheter att påverka och förändra livet.

Detta var femtonde gången som Elin Wägnerdagarna anordnades en helg i september på St Sigfrids folkhögskola. Den aktuella rapporten samt rapporter från tidigare seminarier finns på www.elinwagner.se. Vi återkommer nästa år med ett nytt spännande tema.

Boka redan nu in 16-17 september 2006.

Elin Wägner-priset

delades för första gången ut till den elev vid St. Sigfrids folkhögskola som under året i en uppsats, ett projektarbete eller konstnärligt arbete lyft fram Elin Wägner och hennes verk eller vidareutvecklat hennes idéer om jämställdhet, fred och varsamhet med naturen. Priset är på 2000 kr och gick till *Karin Blom*, som under sitt elevår på folkhögskolans journalistkurs 2004/2005 valde att skriva om ämnen i Elin Wagners anda.

”Karin drivs av ett engagemang i det hon gör. Hon är på samma gång ilsken och nyanserad, vilket är en utmärkt kombination för en skribent och debattör”, skrev hennes lärare som föreslog henne till priset.

Om lärarinnor

i Elin Wagners romaner handlar årets småskrift skriven av *Anna Maria Ursing*. Vill du ha fler än det exemplar som finns med i detta utskick så är det bara att sätta in 50 kr/ex. på vårt pg 222127-3 och ange vart vi ska skicka småskriften. Den är en alldeles utmärkt brevjulkapp till lärarinnor i släkt- och vänkretsen.

Anna Marias avhandling *Fantastiska fröknar. Studier av lärarinnegestalter i svensk skönlitteratur* (Symposion 2004) kan beställas i bokhandeln eller köpas direkt från www.bokus.com för 163 kr plus frakt.

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ

Postgiro 22 21 27-3

www.elinwagner.se

Bergslufts redaktion: Marianne Enge Swartz (mes@bahnhof.se)

08-306907

Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@vxu.se)

0470-775557

Dårörtens triumf

En bok i Elin Wagners anda är Kerstin Stjärnes *Dårörtens triumf* (Carlssons förlag) som berättar den fångslande historien om hur en älskad släktgård hotas av ett vägbygge som ingen i trakten bett om eller har behov av. Om kärleken till gården och den inspirerande örtagård hon där skapade handlade hennes förra bok, *Härlig är jorden* 1994 (Bonniers förlag). ”Det enda man kan göra med den här hemska världen är att älska den, dvs. fylla den så mycket man någonsin kan med liv och kärlek och glädje och lust”, skrev hon där, och det är den livssynen som nu får henne att ta upp kampen mot Vägverket och politikerna som sätter pengar, tid och effektivitet före människors vardagliga glädje i en hemkänsla och identitet knuten till upptrampade stigar och invanda landskapsbilder.

Kampen om den nya vägens sträckning beskrivs som ett pågående fältslag där de olika stridslinjerna flyttas fram och tillbaka, och där hopp om en fredlig lösning ständigt avbryts av nya attacker – mer pedagogisk kan ingen lektion i modern samhällskunskap bli. Men eftersom vi befinner oss mitt i snapphanebygderna, där Sveriges och Danmarks gränsstrider förts genom århundraden, så lyfter Stjärne även in en historisk dimension i dramat. Därigenom närmar vi oss som läsare inte bara vårt lands förflutna, utan tankarna går till dagens motståndsrörelser på olika håll i världen. Att i demokratiska former utkämpa en strid för den lilla människans värdighet och behov på hemmaplan, tycks Stjärne mena, är att ge ett litet bidrag till den ständigt pågående globala kampen för mänskliga rättigheter. Och hon skriver så bra, så lätt och engagerande, att man lider med henne och hennes grannar vid de många motgångarna och svikna förhoppningarna och håller andan av spänning inför dramats upplösning (som inte ska avslöjas här).

Jag får ofta både *Tusen år i Småland* och *Väckarklocka* i tankarna när jag läser *Dårörtens triumf*. Där påtalas den orättvisa fördelningen av makt och inflytande i samhället, men där bjuds även hopp och tröst, ibland i närmast poetisk form:

Men det finns något som är
starkare än pengar.
Människor.
Inte en och en, det är myggpink i
oceanen.

Men många tillsammans.
Det var inte pengar som välte
berlinmuren.

Det var inte pengar som störtade
apartheid.

Det var inte pengar som drev fram
kvinnlighet, rösträtt,
barnkonventionen, miljölagarna.

Solveig Hammarbäck

Örebro värt en mäs

Vid årets bokmäs i Örebro 18–20 november deltog Elin Wägner-sällskapet med ett bokbord, bemannat av medlemmar från trakten liksom förra året. Vi tryckte av senaste numret av *Bergsluft* och gav till dem som passerade, bokälskare i alla åldrar. Det var god stämning i författarsällskapens rum och kontakter knöts.

I kung Magnus sal talade jag, Ingrid Brånvall, om mitt möte med Elin Wagners ”Väckarklocka”. Under tjugo minuter lyssnade 25 åhörare. I brev skrev Elin Wägner: ”inte bara Hitler utan min vantrevnad i det nuvarande samhällssystemet och min känsla av att jag varken behövs här eller kan utträta något, gör att jag inte kan skriva.” Då hade kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget 1935 misslyckats och 25 års intensivt arbete för freden avbrutits i och med Österrikes annektering. Under 1941 fick hon dessbättre inspiration och viss hjälp att sammanfatta sina tankar kring kvinnorna, freden och jorden i *Väckarklocka*: ”Vilken är människans uppgift på jorden?” ”Vilken uppgift måste detta mitt liv utföra i Guds stora och hemliga hushållning?”

Jag tror att Elin Wägner tänker på kväkarnas begrepp *concern*, när hon skriver så. Som kväkare upplever man, att man av Gud anförtrotts en uppgift eller en människa att ha särskild omsorg om. Nu är ju de flesta av oss ännu inte kväkare. Stefan Edmans utredning ”Bilen, biffen och bostaden” ger ett program som är lättare att följa. Det upplever jag som en praktiska till Elin Wagners vision om ett nytt sätt att leva som beskrivs i kapitlet *Molnfödelse*.

Vi som hade förmånen att stå vid bokbordet beslöt att försöka komma till Småland nästa år för intressanta föreläsningar.

Kerstin Fagerström, Ingrid Jansson,
Gull Maj Schollin, Ingrid Brånvall

Elin Wägner i Marmorn: Del 3

I *Bergsluft* nr.45, april 2005, fanns en artikel med uppgifter från HSB:s bostadsrättsförening Marmorn på Södermalm om en lägenhet som Elin Wägner hade i detta nybyggda funkishus, adress Lundagatan, i början av 1930-talet. I nästa nummer av *Bergsluft* fortsatte följetongen: nu hade Mikael Nyberg, ordförande i föreningen, hittat ytterligare dokument som visade att Elin Wägner ägde två lägenheter i Marmorn samtidigt (mars 1932–juli 1933), både ettan inåt gården, som den första artikeln handlade om, och dessutom en trea på översta våningen ”med en vidunderlig utsikt över Riddarfjärden, stadshuset och Gamla stan”.

I Isaksson och Linders biografi finns ingenting om att Elin Wägner skulle ha bott i Marmorn. Vi vet att Lilla Björka byggdes 1925, och vi har levt i tron att hon så småningom bosatte sig där mera permanent: i den nya utgåvan av Isaksson & Linder (2003) har jag angett att detta skedde 1927. Varför tecknade hon sig då för två lägenheter i Stockholm 1932? Så snart jag kom till Göteborg i slutet av juli gick jag till universitetsbiblioteket och beställde fram material ur Elin Wägners samling för att försöka få klarhet i mysteriet.

Jag började med en kartong med foton. Alldeles i början låg en stor bild med en handskrivna text: ”Kusinerna Elin Wägner och Lisa Ekedahl i Elins hem Lundagat ? i Sthlm. / Linnea står i kokvrån” (Frågetecknet verkar gälla numret på Lundagatan, inte själva gatunamnet.) Jag såg genast att stolarna på fotot var desamma som på en välkänd bild som jag strax innan hade bläddrat förbi, den där Elin Wägner sitter framför Europakartan i matsalen på Lilla Björka. Här stod nu samma stolar på översta våningen på Lundagatan, för genom fönstret skymtade också den vidunderliga utsikten. Mikael Nyberg har för övrigt bekräftat att bilden är tagen där.

Lägenheten var alltså Elin Wägners hem. Hur kunde nu detta hänga ihop? Jag gick till Elin Wägners korrespondens med Lisa Ekedahl, i en bokdedikation 1922 beskriven som ”min hjälp i livet och boutredningsman efter döden”. Här avtecknade sig turerna beträffande lägenheterna på Lundagatan så tydligt som man någonsin kunde önska. Svaret på min fråga visade sig vara det enklaste tänkbara. Elin Wägner flyttade till Lundagatan någon gång under hösten 1932 och bodde själv i den stora lägenheten medan Linnea

bodde i den lilla. Våren 1933 reste hon till Spanien. Om hon sedan återvände till Lundagatan eller for direkt till Lilla Björka har jag inte kunnat belägga, men på sommaren samma år såldes alltså båda lägenheterna.

”Men Vanni, då?”, frågade Solveig Hammarbäck när jag hade berättat så här långt. Vad blev det av Elin Wägners brorson, som ju hade haft sitt hem hos henne sedan han var liten? Inte flyttade han, ungefär tolv år gammal, med henne till Marmorn?

Korrespondensen mellan Elin Wägner och Gulli Nilsson, Vannis mor, visar på allt större problem. Vanni hade under en stor del av sin barndom tillbringat somrarna hos sin mor, men det framgår att Elin Wägner efter hand upplevde honom som mer och mer förändrad efter dessa sommarvistelser och att det tog allt längre tid att få honom i jämvikt igen. I ett brev daterat 2 april 1930 föreslår Elin Wägner att Vannis mor antingen tar hand om honom helt och hållet, eller att Vanni börjar på internatskolan Viggbyholm och sedan är hos sin mor på sommaren. Vilket av dessa alternativ man enades om vet jag inte. Jag har inte heller lyckats få klarhet i varför Elin Wägner sedan sålde sina båda lägenheter i Marmorn, men det är mycket möjligt att Vanni var den avgörande faktorn.

Frågan är då varför Isaksson & Linder inte nämner att Elin Wägner bodde i Marmorn. De måste ha vetat om detta, t.ex. via Lisa Ekedahl som försåg dem med så mycket upplysningar. Här tror jag att förklaringen återigen är Vanni. Det var Elin Wägners biografi som Isaksson & Linder skrev. Vannis inte alltid särskilt lätta uppväxt och hans problem skulle inte ställas ut där.

För dem som Stockholmsvandrare i Elin Wägners fotspår har alltså en ny adress kommit till. Dessutom är det tydligt att vi åtminstone delvis måste tänka om beträffande Elin Wägner och Lilla Björka. Inflyttningen där, någon gång i slutet av 1920-talet, betecknade uppenbarligen inte den sortens definitiva hemkomst som vi hittills har föreställt oss.

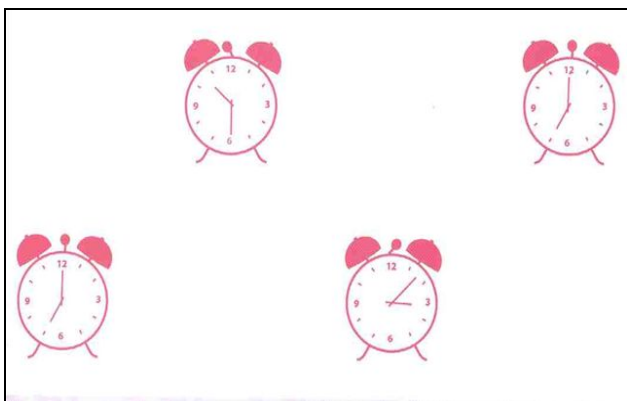
Helena Forsås-Scott

Till vårt arkiv av uppsatser

har vi fått Sara Davidsson Nymans och Magdalena Hanssons uppsats i statsvetenskap ”Nätverket kring kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad – En analys av kvinnors deltagande i politik och samhällsliv”. Uppsatsen är skriven vid Lunds universitet vt 2005.

Hyllning till Fruängens kvinnor

I Fruängen, söder om Stockholm, har gatorna namn efter berömda kvinnor. Grafikern Anna Björkman hyllar dessa kvinnor i sitt examensarbete i grafik på Konsthögskolan i Bergen: "Tapeter till Fruängen". Näktergalar sjunger på Jenny Linds tapet, Fredrika Bremer har fått tecknet för kvinna, asklöven flimrar på Lina Sandells tapet och på Elin Wägners radar, förstås, väckarklockorna upp sig. Tapeterna finns ännu inte i produktion men vi vill gärna hylla Anna Björkman, som *Hemslöjden* 05/5 uppmärksammat.

Boel Hackman om Elin Wägner

Under våren kommer Bonniers förlag och ABF i Stockholm att anordna en föreläsning med författaren till den nya Elin Wägner-biografen. Håll utkik efter annonsen på ABF och i dagstidningar.

Efterlysning

Känner någon Lina Backman med tidigare adress Slottsgatan 24 E i Örebro? Varken posten eller folkbokföringen kan hitta henne så vi har inte kunnat nå henne med utskicket i augusti. Ring 0470-775557 eller mejla om ni vet hur vi ska nå henne (solveig.hammarback@vxu.se).

Det är viktigt att ni anmäler adressändringar!

Vid varje utskick brukar vi få tillbaka 2-5 kuvert där adressaten har flyttat. Det kostar både tid (samtal till folkbokföringen) och pengar (nytt porto à 11 kr) att få utskicket till rätt adress.

Miljörutan

"Vägen till hagen går genom magen"

skriver *Stefan Edman* i sin utredning "Biffen, bilen och bostaden". Det handlar alltså om djuren som betar i våra svenska hagar. Det öppna odlingslandskapet är inte bara inbjudande för oss människor utan är även rikt på andra levande varelser – växter som djur.

Forskning har bekräftat att kött (och mjölk) från djur som ätit grovfoder, såsom hö, ensilage och färskt klöver/gräs, innehåller mer av det nyttiga omega-3, än kött från djur som ätit kraftfoderbaserat foder. I undersökningen, som gjorts av forskare från Sveriges Lantbruksuniversitet, var det djuren från ekologiska gårdar, som åt mest grovfoder.

En ekologisk biff (250g) räddar 750 liter grundvatten från risken att komma i kontakt med kemiska bekämpningsmedel, enligt den danska kampanjen www.vandfrahanen.dk

Så ät ekologiskt och helst även lokalt producerat kött. I Kronoberg har vi Bonnakött – www.bonnakott.se – lokalt producerat kött (där ca 80 procent av gårdarna är KRAV-certifierade) och Bohuslän har Kaprilfalkött (bara KRAV). Leta på internet och finn ditt lokal-producerade kött!

Karin Sahlström

Fodermarkens ode

Nätmagen, bladmagen, löpmagen, våmmen konstaterar belåtet att våren är kommen. Gräset och blommorna spirar i hagarna hela dagarna till fögnad för alla de olika magarna.

Alf Henriksson

Nästa nummer av Bergsluft

kommer i april med inbjudan till årsmötet den 13 maj 2006. Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

Manusstopp 1 mars